

Research Paper

Strategies for Empowering Local Communities in the Sustainable Development of Rural Areas (Case Study: Villages of Bazan District, Javanrood)

Fatemeh Manouchehri¹, *Rahmatollah Bahrami², Majid Parishan², Reza Ghaderi²

1. PhD Student, Department of Geography and Rural Planning, Faculty of Social Sciences, Payame Noor University, Tehran, Iran.

2. Assistant Professor, Department of Geography and Rural Planning, Faculty of Social Sciences, Payame Noor University, Tehran, Iran.

Citation: Manouchehri, F., Bahrami, R., Parishan, M., & Ghaderi, R. (2021). [Strategies for Empowering Local Communities in the Sustainable Development of Rural Areas (Case Study: Villages of Bazan District, Javanrood) (Persian)]. *Journal of Rural Research*, 12(3), 502-519, <http://dx.doi.org/10.22059/jrr.2021.319589.1626>

doi: <http://dx.doi.org/10.22059/jrr.2021.319589.1626>

Received: 02 Mar. 2021

Accepted: 28 Aug. 2021

ABSTRACT

The purpose of this study is to determine strategies for empowering local communities in rural areas of Bazan, *Javanrood* County. The principal research tool was a questionnaire whose validity was confirmed by experts and its reliability was confirmed by Cronbach's alpha coefficient ($\alpha < 0.7$). The method of the present research is descriptive-analytical and it is an applied-developmental study. The required information and data were collected using documentary and field surveys by distributing the questionnaire. There are relatively good strengths and opportunities for empowering local communities in Bazan rural district: "Creating the necessary grounds for the participation of villagers in marketing and sales of handicraft products" and "Supporting the economic strength of the villagers in the form of organizations and production cooperatives" are the most important strategies proposed to empower local communities in Bazan rural areas. Establishing necessary conditions for the villagers' involvement in marketing and sales of handicraft products is proposed as one of the strategies for empowering local communities in the rural areas. Small rural industries are feasible and have a high employment relative to investment. It is estimated that with a certain amount of investment in this category of industries, it is possible to create much more jobs than in large industries.

Key words:

Empowerment,
Local Communities,
Sustainable Development,
SWOT,
QSPM

Copyright © 2021, Journal of Rural Research. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-noncommercial 4.0 International License which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

Extended Abstract

1. Introduction

T

he general purpose of this study is to identify and prioritize strategies for empowering local communities in the sustainable development of rural areas

of Bazan, *Javanrood* County. The research method is descriptive-analytical and applied-developmental. The required information and data were collected by documentary and field methods using a questionnaire. The study area of the Bazan rural district is located in the central part of *Javanrood* County, Kermanshah province and the statistical population of the study consists of villages of the Bazan rural district. Sample villages were selected using

* Corresponding Author:

Rahmatollah Bahrami, PhD

Address: Department of Geography and Rural Planning, Faculty of Social Sciences, Payame Noor University, Tehran, Iran.

Tel: +98 (918) 8732944

E-mail: rahmat.bahrami1342@gmail.com

10 stratified random sampling methods. In this method, in the first stage, villages with more than 20 households were considered due to having a population threshold in order to receive facilities and services, and in the second stage, they were selected due to the distance from the city center. The main research tool was a questionnaire whose validity was confirmed by experts and its reliability was confirmed by Cronbach's alpha coefficient ($\alpha > 0.7$).

The questionnaire consists of four sections; general characteristics of the respondents, assessment of economic status, assessment of social cohesion, and physical and environmental status. To analyze the data, in two parts of descriptive and inferential statistics, software SPSS 22.0 was used. For the implementation of SWOT and QSPM models, Excel software was used. Findings in the field of internal and external factors indicated that there are relatively good strengths and opportunities in the rural areas: potentials such as the development of saffron cultivation, religious tourism, building block production units, garden products (nuts) and patch gardens.

The need to strengthen these potentials such as supporting the establishment of packaging industries in the form of organizations and production cooperatives and creating the necessary conditions for the participation of the villagers in the marketing of these products were the most important strategies selected by QSPM model. The role of local communities in using these potentials and empowering them is also emphasized.

2. Methodology

The research method is descriptive-analytical and it is an applied-developmental study. The required information and data were collected using documentary and field surveys by distributing the questionnaire.

The statistical population of the study is rural villages of the Bazan district. The sample villages were selected using a 10-item stratified random sampling method. In this method, at first, villages with more than 20 households were selected due to possessing a population threshold in order to receive facilities and services and secondly based on the distance from the city center. The main research tool was a questionnaire whose validity was confirmed by a panel of experts and its reliability was confirmed by Cronbach's alpha coefficient ($\alpha < 0.7$). This questionnaire consists of four sections: general characteristics of the respondents, economic status assessment, social cohesion assessment, and physical and environmental status; to analyze the data, SPSS₂₂ software was used in two parts

of descriptive and inferential statistics and Excel software was used to implement SWOT and QSPM models.

3. Results

The existence of historical and religious monuments as a platform for tourism economic activities with a score of 0.35, was identified as the most important opportunity and the occurrence of environmental crises (drought, etc.) and consequently the weakness of the rural economy with a final score of 0.24, was presented as the most important threat to rural villages. As a result, the total final score of strengths was 2.03 higher than the total final score of weaknesses with a score of 0.94.

4. Discussion

There are relatively good strengths and opportunities for empowering local communities in Bazan rural district: "Creating the necessary grounds for the participation of villagers in marketing and sales of handicraft products" and "Supporting the economic strength of the villagers in the form of organizations and production cooperatives" are the most important strategies proposed to empower local communities in Bazan rural areas. This result is consistent with the results of the study of [Castellano et al. \(2020\)](#), which analyzed investments aimed at promoting small and medium-sized enterprises, providing services and strengthening the handicrafts' industry. The results of this research show that the establishment of industry in rural areas, in addition to creating jobs and reducing poverty, has increased awareness, expanded education, attracted more investment in agriculture and increased families' income. Rural industrialization is an important strategy towards economic diversification, job creation in rural areas and economic sustainability of rural settlements, which reduces the gap between city and village and creates a spatial balance.

5. Conclusion

Creating necessary conditions for the villagers' involvement in marketing and sales of handicraft products is proposed as one of the strategies for empowering local communities in rural areas. Small rural industries are feasible and have a high employment rate relative to investment. It is estimated that with a certain amount of investment in this category of industries, it is possible to create much more jobs than in large industries. And considering the role of rural handicrafts in increasing the economic self-reliance of rural households, it can be considered as part of sustainable development strategies. Creating job op-

portunities and meeting the basic needs of the villagers, it is an important step towards achieving economic stability in rural settlements. Supporting the economic strength of the villagers by establishing organizations and production cooperatives is another strategy presented in this study. One of the vital criteria in considering small industries is the potential of this sector to create employment for the unemployed rural population in the vicinity of their place of residence. This prevents secondary problems caused due to the migration of rural labor to big cities, such as housing and health issues. On the other hand, guiding the community and the rural environment through the establishment of cooperative organizations is one of the approaches to rural development by means of bottom-up planning, according to which the participation of local people and their effective involvement in the development-oriented planning process will increase. Therefore, creating the necessary conditions for villagers' involvement in marketing and sales of handicraft products is a suitable strategy for the sustainable development of the villages of the Bazan rural district.

Acknowledgments

This article is extracted from the PhD thesis at Payame Noor University. The authors wish to thank Kermanshah Provincial Department and Javanrood City governor for their unconditional helps. We also thank people in rural areas of Javanrood.

Conflict of Interest

The authors declared no conflicts of interest

تدوین راهبردهای توانمندسازی جوامع محلی در توسعه پایدار نواحی روستایی (مورد مطالعه: دهستان بازان شهرستان جوانرود)

فاطمه منوچهری^۱، * رحمت الله بهرامی^۲، مجید پریشان^۲، رضا قادری^۲

۱- دانشجوی دکتری، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

۲- استادیار، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

حکیده

تاریخ دریافت: ۱۲ اسفند ۱۳۹۹

تاریخ پذیرش: ۰۶ شهریور ۱۴۰۰

هدف کلی این پژوهش، شناسایی و اولویت بندی راهبردهای توانمندسازی جوامع محلی در توسعه پایدار نواحی روستایی دهستان بازان است. روش پژوهش توصیفی-تحلیلی از نوع پژوهش‌های کاربردی - توسعه‌ای است. گردآوری اطلاعات به شیوه اسنادی و میدانی با استفاده از پرسشنامه انجام شد. منطقه مورد مطالعه دهستان بازان در بخش مرکزی شهرستان جوانرود، استان کرمانشاه و جامعه آماری پژوهش روستاهای دهستان بازان است. روستاهای نمونه، با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌بندی شده، ۱۰ آبادی انتخاب شدند. در این روش مرحله اول روستاهای بالای ۲۰ خانوار به جهت دارا بودن آستانه جمعیتی جهت دریافت امکانات و خدمات و در مرحله دوم با توجه به فاصله از مرکز شهرستان مد نظر قرار گرفتند. ابزار اصلی پژوهش پرسشنامه‌ای است که روایی آن توسط متخصصان و پایایی آن توسط ضریب آلفای کرونباخ تأیید شد ($\alpha > 0.7$). این پرسشنامه شامل، ویژگی‌های عمومی پاسخ‌گوینان، سنجش وضعیت اقتصادی، سنجش انسجام اجتماعی، وضعیت کالبدی و محیطی است، برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، در دو بخش آمار توصیفی و استنباطی از نرم‌افزار SPSS₂₂ و پیاده‌سازی مدل‌های SWOT و QSPM از نرم‌افزار اکسل استفاده شد. یافته‌ها نشان داد نقاط قوت و فرصت‌های مناسبی در دهستان بازان وجود دارد، پتانسیل‌هایی چون توسعه کشت زعفران، گردشگری مذهبی، واحدهای بلوک‌زنی، وجود باغات و محصولات جالیزی، ضرورت توانمندسازی این پتانسیل‌ها نظیر حمایت از احداث صنایع بسته‌بندی در قالب تعاونی‌های تولید و ایجاد زمینه‌های لازم برای مشارکت روستاییان در بازاریابی این محصولات مهم‌ترین راهبرد انتخاب شده مدل (QSPM) بودند همچنین به نقش جوامع محلی در استفاده از این پتانسیل‌ها و توانمند سازی آن‌ها تأکید شده است.

کلیدواژه‌ها:

توانمندسازی، جوامع محلی، توسعه پایدار، QSPM SWOT

مقدمه

مؤثر در توانمندسازی روستاییان محسوب می‌شود. نقش جوامع محلی و بومی در سامان‌دهی مطلوب فضاهای روستایی، توسعه بازارچه‌های مرزی، حفظ محیط‌زیست و توسعه گردشگری پایدار روستایی بسیار حائز اهمیت است و علی‌رغم آنکه جوامع محلی و بومی می‌توانند در توسعه پایدار نقش اساسی داشته باشند اما متأسفانه نقش آن‌ها در این عرصه بسیار کم‌رنگ است این در حالی است که استفاده از توانمندی‌های جوامع محلی و بومی می‌تواند یکی از راهکارهای مؤثر در بهبود توسعه روستایی بوده و بخشی از منافع پایدار این موضوع نیز به جوامع محلی بازمی‌گردد (Pretorius & Nicolau, 2020).

محدوده موردبررسی در پژوهش حاضر، دهستان بازان در شهرستان جوانرود است. بر اساس مطالعات اکتشافی نواحی روستایی این شهرستان در زمینه برخورداری از شاخص‌های

توانمندسازی به‌عنوان یکی از رویکردهای مبنایی جهت عملیاتی شدن اهداف توسعه پایدار روستایی، موردتوجه بسیاری از اندیشمندان حوزه توسعه قرار گرفته است. توانمندسازی نقش مهمی در ارتقای توانمندی‌ها و نقش افراد جامعه محلی اعم از روستاها و محلات محروم و کمتر توسعه‌یافته دارد (Bosworth et al., 2020)، توانمندسازی، اصولاً بر نقش جوامع محلی، سازمان‌دهی مردم روستا و مشارکت دادن آن‌ها در ابعاد مختلف فرایند توسعه نواحی روستایی تأکید دارد (Yousefi Sadat, 2014). عنصر اصلی در فرایند توانمندسازی، بسیج جوامع محلی در جهت حل مشکلات محلی است. کیفیت منابع آب‌و‌خاک، میزان بارندگی متوسط سالانه و نوع روستا به لحاظ اوضاع طبیعی، عوامل طبیعی

* نویسنده مسئول:

دکتر رحمت الله بهرامی

نشانی: تهران، دانشگاه پیام نور، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی.

تلفن: ۸۷۳۳۹۴۴ (۹۱۸) +۹۸

پست الکترونیکی: rahmat.bahrami1342@gmail.com

مکانی - فضایی، طولانی‌تر شدن فرایند زمانی، افزایش هزینه‌ها و...) گردید. در نتیجه، ناکارآمدی رویکرد مذکور و برجسته شدن پیامدهای منفی آن، منجر به ظهور پارادایم جدید توسعه و به‌ویژه توسعه پایدار از اواسط دهه ۷۰ میلادی شد (UNESCO, 2008: 3-4). به‌طور مشخص مرز میان رویکرد جدید (توسعه پایدار روستایی) و قدیم (رشد اقتصادی)، جایگزینی محوریت انسان در توسعه به جای محوریت فناوری در طی دهه‌های گذشته است.

بنابراین می‌توان گفت که؛ مبانی اندیشه‌ای توسعه در ارتباط با توسعه روستایی در آغاز نگرش بیشتر محور کالبدی - اقتصادی یا جنبه فیزیکی و سخت‌افزاری بوده ولی امروزه توجه به عوامل آموزش، دانش، مهارت و... بیانگر اهمیت بیشتر قائل شدن به ابعاد غیر ساختی و جنبه‌های نرم یا هنجاری - رفتاری است. لذا امروزه توسعه پایدار روستایی صرفاً مربوط به عواملی مانند افزایش استانداردهای زندگی نیست بلکه ابعاد گسترده‌تری از شیوه زندگی افراد، مهارت، دانش و صورت‌بندی‌های ذهنی آن‌ها را نیز در برمی‌گیرد (جدول شماره ۱). علاوه بر این، تعریف حاضر شامل متغیرهای غیراقتصادی نیز می‌شود و حتی نقش محوری بر عهده متغیرهای اجتماعی و شناختی است (Torre & Wallet, 2016).

با توجه به آنچه آمد می‌توان گفت که امروزه جنبه‌های مختلف توسعه پایدار جهت دستیابی به پایداری عرصه‌های روستایی موردتوجه قرار گرفته است. در این میان نکته قابل توجه این است که در متون و مبانی اندیشه‌ای دیدگاه توسعه پایدار به توانمندسازی، توسعه ظرفیتی، نهادگرایی و حکمروایی به‌عنوان رویکردهای مبنایی توجه اساسی شده است.

هرگونه موفقیت الگوهای توسعه در گرو مسئولیت‌پذیری ذی‌نفعان و دست‌اندرکاران برنامه به‌ویژه افراد محلی است. از سوی دیگر، بر مبنای جامع‌نگری به مقوله توسعه، باید توجه کرد که درگیر کردن دست‌اندرکاران و ذی‌نفعان در تمامی سطوح فرایند توسعه محلی یعنی شناخت مسئله، برنامه‌ریزی، مدیریت، اجرا، نظارت و ارزشیابی امری حیاتی است. از آنجا که مهم‌ترین ذی‌نفعان، خود مردم محلی هستند، بدیهی است که توانمندسازی آن‌ها، در مدیریت راهبری این فرایند امری حیاتی به شمار می‌رود. در بین رویکردهای فوق، توانمندسازی به‌عنوان یکی از رویکردهای مبنایی جهت عملیاتی شدن اهداف توسعه پایدار روستایی، موردتوجه بسیاری از اندیشمندان حوزه توسعه قرار گرفته است. توانمندسازی، فرایندی است که ابعاد نگرش، ارزش، دانش و مهارت را در بردارد. یعنی وقتی می‌توان یک برنامه توانمندسازی در این سطح را موفق دانست که بتواند اولاً: نگرش و باور لازم را در مورد فلسفه و موضوع برنامه در مخاطب ایجاد کرده یا ارتقاء دهد. ثانیاً: تعهد کافی را نسبت به ارزش‌ها و هنجارهای کار گروهی در مخاطب ایجاد نموده یا افزایش دهد. ثالثاً: دانش، ابزارها و مهارت لازم را به آن‌ها انتقال داده تا از خوداتکایی و توان

توسعه کالبدی - نهادی، اجتماعی و اقتصادی در مقایسه با شهرستان‌های دیگر استان کرمانشاه در رتبه ۱۴ قرار دارند (Beiranvandzadeh et al., 2018).

این منطقه وضعیت مناسبی به لحاظ برخورداری از شاخص‌های زیر بنایی و توسعه پایدار ندارد. بر اساس پژوهش پور طاهری و همکاران (۲۰۱۴) کمبود دسترسی به خدمات بازرگانی و رفاهی، فناوری اطلاعات و ارتباطات و امکانات بهداشت محیط در این دهستان مشهود است. مروری بر مستندات مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۵ نیز نشان می‌دهد این دهستان، بیشترین میزان بیکاری (۱۹/۲ درصد) را در سال ۱۳۹۵ داشته است. از نظر مهاجر فرستی هم در این سال تعداد آبادی‌های دهستان بازان برابر با ۳۱ آبادی بوده است که از این تعداد ۱۱ آبادی زیر ۲۰ خانوار داشته‌اند، لذا بیشتر روستاهای این دهستان به دلیل عدم برخورداری از امکانات و خدمات ناپایدار مهاجر فرست هستند.

دلایل اصلی وضعیت نامساعد شاخص‌های زیر بنایی در این دهستان را می‌توان به توجه اندک روستاییان به منفعت‌گرایی و ضعف بنیه اقتصادی و مالی روستاییان دانست که پیش‌قدمی، نوآوری و خطرپذیری را در میان روستاییان این دهستان تضعیف کرده است (Beiranvandzadeh et al., 2018)؛ اما وجود پتانسیل‌هایی نظیر توسعه کشت زعفران، گردشگری مذهبی، واحدهای بلوک‌زنی (مصالح ساختمانی)، وجود باغات (خشکبار) و محصولات جالیزی، ضرورت توانمندسازی این پتانسیل‌ها و شناخت بیشتر سایر پتانسیل‌های این شهرستان را به‌عنوان سازوکاری برای کاهش مشکلات این دهستان دوجندان می‌کند، لذا هدف این پژوهش تدوین راهبردهای توانمندسازی دهستان بازان با تأکید بر پتانسیل‌های این شهرستان است، با توجه به مطالب ارائه‌شده در طرح مسئله، سؤال‌های اصلی پژوهش بدین گونه مطرح می‌شوند: پتانسیل‌های توسعه پایدار در دهستان بازان چیست؟ راهبردهای توانمندسازی این پتانسیل‌ها در دهستان بازان با تأکید بر نقش جوامع محلی چگونه تحقق می‌یابد؟

مروری بر ادبیات موضوع

تصورات مختلفی از توسعه وجود دارد که هر کدام در جای خود قابل بحث و تدقیق هستند، در اینجا هدف ما این نیست که مجموعه‌ای از تعاریف و شرح و بسط‌هایی از توسعه ارائه دهیم، بلکه هدف، دستیابی به یک برداشت یکسان با توجه به مسئله مورد مطالعه است. مروری بر ادبیات توسعه نشان می‌دهد که تا دهه ۱۹۷۰ م. پارادایم توسعه کلاسیک بر نظام برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری‌های جهان حاکم بود. این دیدگاه در ارتباط با توسعه روستایی در مجموع با هدف‌گذاری رشد کمی، فن محور، فراگیر نبودن مشارکت، مداوا محور، و کم توجهی به گروه‌های حاشیه‌ای (فقر، روستاییان، زنان و کودکان و...) منجر به پیامدهای منفی همچون (تشدید آسیب‌پذیری‌ها، نادیده گرفتن واقعیت‌های

انتخاب و تأثیر گذاری کافی برخوردار شوند.

رویکردهای موجود در ارتباط با توانمندسازی جامعه به سه دسته اصلی تقسیم می‌گردد:

الف) رویکرد ارتباطی: از این دیدگاه توانمندسازی به معنای تفویض اختیار و توزیع قدرت تصمیم‌گیری بین افرادی است که از آن بی‌بهره‌اند. باون و لاولر^۱ (۱۹۹۲) مشارکت در چهار عنصر سازمانی، اطلاعات، قدرت تصمیم‌گیری و دانش را توانمندسازی می‌دانند (Bown & Lawler, 1992: 35). توانمندسازی عبارت است از اعطای اختیارات بیشتر به جامعه محلی برای اتخاذ تصمیمات لازم بدون آنکه در ابتدا به تأیید مقامات بالاتر برسد (Schoell et al., 1993: 213).

ب) رویکرد انگیزشی^۲: کانگو و کانگو معتقدند که توانمندسازی عبارت است از فرایند افزایش احساس خودکارآمدی در افراد، از طریق شناسایی و حذف شرایطی که موجب ناتوانی جامعه محلی شده است (Conger & Kanungo, 1998: 474). آن‌ها توانمندسازی را امری انگیزشی به معنی قادر بودن^۳ و نه تفویض اختیار می‌دانند. بنابراین از منظر این رویکرد، توانمندسازی به معنی تقویت احساس و باور خود کارآمدی از طریق حذف شرایطی است که باعث ناتوانی آنان شده است.

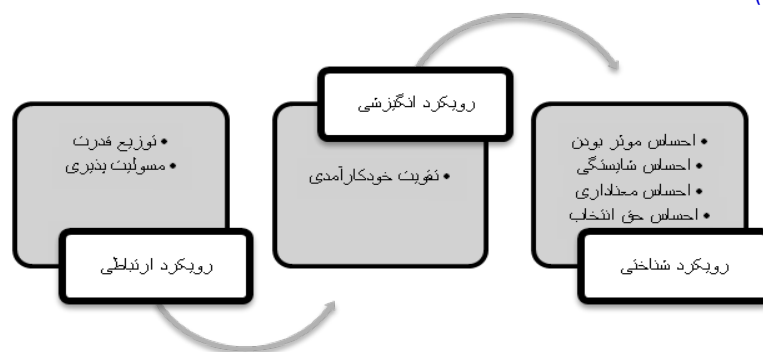
1. Bown & Lawler
2. Motivation Approach
3. To Enable

جدول ۱. الگوهای توسعه روستایی.

رویکرد دیدگاه به توسعه	الگوی تکنیکی	رویکرد جوامع محلی	رویکرد توانمندسازی	رویکرد قابلیت‌ها	رویکرد جامعه مدنی	رویکرد محیطی
تصور از توسعه	کشاورزی و زراعت	جوامع محلی	جامعه‌شناختی	فردی	پروژه سرزمینی	بوم‌شناسی کشاورزی
اصول ساختاری توسعه	افزایش بهره‌وری کشاورزی و انتقال فناوری	توسعه و بهره‌برداری از منابع انسانی	سرمایه اجتماعی و پویایی یادگیری	انتخاب‌های فردی و بهره‌برداری از شایستگی	حکمرانی و مشارکت ذی‌نفعان در پروژه	توسعه پایدار
متغیرهای کلیدی توسعه	مهارت فنی و تولید محصولات کشاورزی	کیفیت و توسعه منابع محلی	دانش	پیاپی‌سازی انتخاب‌ها و عدالت اجتماعی	روابط قدرت سازوکارهای هماهنگی	حکمرانی چند سطحی و چند نقشی سامانه‌های محیطی

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: (Torre & Wallet, 2016)

تصویر ۱. رویکردها و مؤلفه‌های مؤثر بر توانمندسازی. منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

کاربردی - توسعه‌ای است. روش جمع‌آوری داده‌ها، به شیوه پیمایش میدانی با استفاده از ابزار پرسشنامه انجام شده است. با توجه به زمان انجام پژوهش، این پژوهش تک مقطعی و داده‌ها و اطلاعات آن در یک مقطع زمانی گردآوری شده است. جامعه آماری پژوهش، روستاهای دهستان بازان (۳۱ آبادی) است که طبق سرشماری سال ۱۳۹۵ جمعیت کل این دهستان ۴,۶۴۷ نفر معادل ۱,۲۷۴ خانوار است.

به‌منظور انتخاب روستاهای نمونه، از روش نمونه‌گیری هدفمند ابتدا روستاهای بالای ۲۰ خانوار به جهت دارا بودن آستانه جمعیتی در جهت دریافت امکانات و خدمات، انتخاب گردیده و از بین این روستاها نیز با توجه به فاصله از مرکز شهرستان، ۱۰ آبادی انتخاب شده است. به این صورت که در انتخاب روستاهای نمونه سعی گردید تا در حد امکان توزیع نمونه به‌گونه‌ای باشد که کل محدوده مورد مطالعه را پوشش دهد و فاصله از شهر نیز به‌گونه‌ای باشد که روستاهای با فاصله نزدیک، متوسط و دور به مرکز شهرستان را در برگیرد.

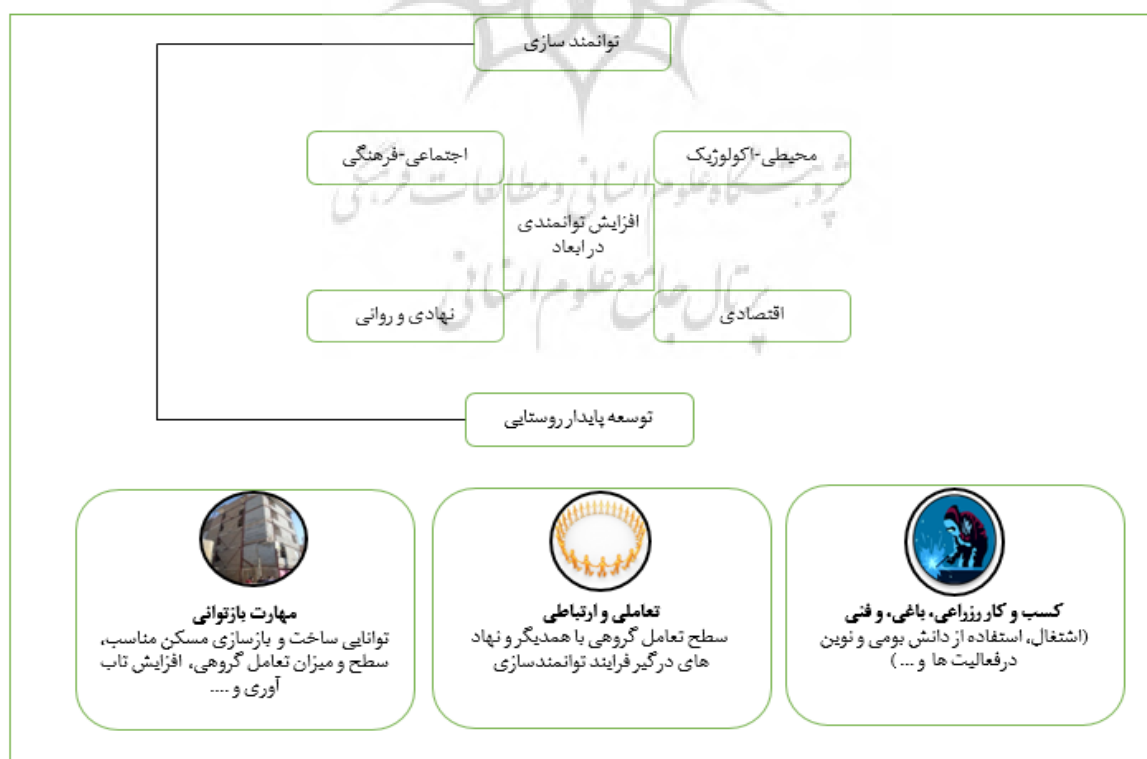
مشخصات روستاهای مورد مطالعه در جدول شماره ۲ بیان شده است.

در چهارچوب توسعه روستایی، توانمندسازی نقش مهمی در ارتقای توانمندی‌ها و نقش افراد جامعه محلی اعم از روستاها و محلات محروم و کمتر توسعه‌یافته دارد و لذا باید در برنامه‌ریزی توسعه روستایی به‌عنوان یک ضرورت جدی به آن پرداخته شود. زیرا با مشارکت این افراد توانمند شده، زمینه مناسب برای استفاده از تعهد و انگیزه، دانش و ظرفیت این افراد در توسعه محلی فراهم می‌گردد (Yousefi Sadat, 2014).

در مجموع در ارتباط با توانمندسازی نواحی روستایی در چهارچوب توسعه پایدار روستایی، می‌توان گفت که توانمندسازی مشتمل بر انجام مجموعه‌ای از اقدامات، به‌منظور آگاه‌سازی و شناخت وضعیت موجود، حذف محدودیت‌ها و موانع ساختاری، بهره‌گیری از منابع و ظرفیت‌های جوامع محلی در راستای ارتقای قابلیت‌ها و توانایی‌های مختلف افراد و ساکنین جامعه روستایی جهت بهبود شرایط زیست است که در نهایت منجر به تقویت احساس و باور خود کارآمدی می‌شود. تصویر شماره ۲، مدل مفهومی را نمایش می‌دهد.

روش‌شناسی تحقیق

روش پژوهش توصیفی - تحلیلی و از نوع پژوهش‌های

تصویر ۲. مدل مفهومی پژوهش. منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

جدول ۲. مشخصات روستاهای مورد مطالعه.

ردیف	روستا	خانوار	جمعیت	فاصله تا مرکز شهرستان	موقعیت روستا
۱	زلان	۴۳۹	۱۵۵۷	۲۰	جلگه‌ای
۲	سرایس	۱۵۰	۵۳۹	۲۶/۶	کوهستانی
۳	سراب برد زنجیر علیا	۸۲	۲۹۹	۳۰/۶	جلگه‌ای
۴	سراب ده رش	۴۷	۱۸۳	۲۶	پایکوهی
۵	چمن زار سفلی	۵۴	۱۷۸	۲۳	پایکوهی
۶	فولادی سفلی	۴۵	۱۷۷	۱۸	جلگه‌ای
۷	چمن زار علیا	۵۰	۱۷۰	۲۳	پایکوهی
۸	سیاران نهراب	۴۰	۱۶۶	۳۳	پایکوهی
۹	بانی میران	۳۱	۱۲۹	۱۸	جلگه‌ای
۱۰	فولادی علیا	۲۵	۹۸	۱۷	پایکوهی

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

هوای مناطق کوهستانی روستاهای دهستان بازان به علت کوهستانی بودن در زمستان نسبت به سایر مناطق سردتر و بارش‌های زمستانه آن اغلب به صورت برف است که به علت نفوذ کم توده هوای کم فشار غربی به خصوص از ناحیه مدیترانه است. سرمای هوا از آذرماه شروع می شود و تا پایان اسفندماه ادامه می یابد. میانگین ریزش‌های جوی سالانه در دهستان بازان ۷۱۷ میلی متر است. شبکه ارتباطی در دهستان بازان به طور کلی شامل سه محور است. اصلی ترین محور، جاده آسفalte جواهرود-ثلاث باباجانی است که از قسمت شمالی و غربی دهستان می گذرد و امکان دسترسی مستقیم ۸ روستای این دهستان (از جمله مرکز دهستان) به مرکز شهرستان را فراهم ساخته، به طوری که این روستاها به فاصله بسیار اندکی (حداکثر ۵۰۰ متر) از راه مذکور قرار دارند. اما پراکندگی روستاهای دهستان بیشتر منطبق بر نیمه شرقی آن است که از طریق دو محور ارتباطی به جاده اصلی متصل می شوند (Seidaiy et al., 2015).

یافته‌ها

یافته‌های توصیفی

بررسی خصوصیات فردی پاسخگویان در دهستان بازان بر اساس یافته‌های پژوهش نشان می دهد که ۱۴/۷ درصد پاسخگویان زیر ۲۰ سال داشتند، ۲۲/۱ درصد آنان در بازه سنی ۲۱ تا ۳۰ سال، ۲۰/۶ درصد در بازه سنی ۳۱ تا ۴۰ سال، ۱۷/۶ درصد در بازه سنی ۴۱ تا ۵۰ سال و سن ۲۵ درصد پاسخگویان بالای ۵۱ سال بوده است. ۶۸ درصد پاسخگویان در این دهستان متأهل و ۳۲ درصد آنان مجرد هستند. همچنین ۷ نفر (۱۰/۳ درصد) بی سواد، ۱۹ نفر (۲۷/۹ درصد) سواد خواندن و نوشتن، ۱۵ نفر (۲۲/۱ درصد) افراد سواد سوم راهنمایی و ۲۷

در هر روستای نمونه با توجه به نسبت تعداد خانوار در آن روستا، بین ۱۵ تا ۳۰ خانوار به صورت تصادفی جهت تکمیل پرسشنامه انتخاب شده اند. حجم نمونه برآورد شده از این روش، ۶۸ پرسشنامه بوده است. ابزار اصلی پژوهش پرسشنامه‌ای بوده که روایی آن توسط متخصصان و پایایی آن توسط ضریب آلفای کرونباخ تأیید شده است ($\alpha > 0.7$). این پرسشنامه شامل چهار بخش، ویژگی‌های عمومی پاسخگویان، سنجش وضعیت اقتصادی، سنجش انسجام اجتماعی، وضعیت کالبدی و محیطی است. پرسشنامه شامل ۳۴ گویه است که اغلب آن‌ها در قالب طیف ۵ درجه‌ای لیکرت (از ۱. خیلی ضعیف تا ۵. خیلی خوب) تدوین شده اند، این گویه‌ها شامل ابعاد توان سنجی (اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، زیست محیطی) هستند. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها، در دو بخش آمار توصیفی و استنباطی از نرم افزار SPSS₂₂ و در پیاده سازی مدل های SWOT و QSPM از نرم افزار اکسل استفاده شده است.

منطقه مورد مطالعه دهستان بازان در بخش مرکزی شهرستان جواهرود، استان کرمانشاه است (تصویر شماره ۳). این شهرستان در ادامه رشته کوه مهم زاگرس بین کوه‌های شاهو، بنی گز و ... قرار گرفته است. و بر اساس آخرین تقسیمات سیاسی کشور از سمت شمال به شهرستان پاوه، از سمت جنوب و جنوب غربی به شهرستان ثلاث باباجانی، از سمت جنوب به اسلام آباد غرب و از سمت شرق به شهرستان‌های کرمانشاه و کامیاران محدود گردیده است. فاصله مرکز این دهستان تا شهر جواهرود ۲۳ کیلومتر است، جمعیت کل دهستان بازان ۴۶۴۷ نفر معادل ۱۲۷۴ خانوار است. حدود ۵۱ درصد مردان و ۴۹ درصد را زنان تشکیل می دهند (<http://www.ostan-ks.ir/>).

دهستان بازان در اقلیم نیمه مرطوب قرار می گیرد. همچنین

(SWOT)، توسعه و اتخاذ استراتژی مناسب بین عوامل داخلی و خارجی، در راستای اهداف تصمیم‌گیرندگان است. در این مطالعه تحلیل مدل (SWOT) در چهار مرحله به ترتیب دنبال و اجرا می‌شود. مرحله اول ارزیابی عوامل خارجی و داخلی، مرحله دوم تطبیق و تعیین استراتژی‌ها، مرحله سوم تشکیل ماتریس داخلی و خارجی و اولویت‌های اجرایی، مرحله چهارم تهیه ماتریس راهبردهای کمی استراتژیک^{۱۳}، (مرحله تصمیم‌گیری) است.

برای اولویت‌بندی ضعف‌ها، قوت‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها از آزمون نا پارامتریک فریدمن استفاده شده است (جدول شماره ۵). آزمون فریدمن برای اولویت‌بندی نقاط ضعف اجرا شده است و مقدار آماره ۵۷۴/۶۳۴ با سطح معناداری ۰/۰۰۱ به دست آمده است که کوچک‌تر از ۰/۰۵ است لذا تفاوت معناداری در اولویت‌بندی نقاط قوت وجود دارد ($P < 0/005$) و بر مبنای اهمیت هر کدام بر اساس روش تخصیص نقطه‌ای، وزنی از یک تا صفر داده شده است.

آزمون فریدمن برای اولویت‌بندی نقاط ضعف نیز اجرا شده است (جدول شماره ۶) و مقدار آماره ۴۷۲/۰۳۲ با سطح معناداری ۰/۰۰۱ به دست آمده است که کوچک‌تر از ۰/۰۵ است لذا تفاوت معناداری در اولویت‌بندی نقاط ضعف وجود دارد ($P < 0/005$). بر مبنای اهمیت هر کدام بر اساس روش تخصیص نقطه‌ای، وزنی از یک تا صفر داده شده است. نتایج نشان می‌دهد، S یعنی «امکان کشت زعفران و وجود واحدهای بلوک‌زنی»، با امتیاز نهایی ۰/۲، به‌عنوان مهم‌ترین نقطه قوت و S20 یعنی «ایمن بودن واحدهای مسکونی روستا در برابر سیل» با امتیاز نهایی ۰/۰۲، به‌عنوان کم‌اهمیت‌ترین نقطه قوت در روستاهای دهستان بازان مطرح است.

نفر (۳۹/۷ درصد) مدرک دیپلم و بالاتر دارند. شغل ۱۰/۳ درصد پاسخگویان کشاورز، ۱۶/۲ درصد دامدار، ۵/۹ درصد باغدار، ۴/۴ درصد (هم کشاورز و هم دامدار)، ۱۱/۸ درصد آزاد، ۸/۸ درصد خدماتی، ۱۱/۸ درصد دولتی بوده است و ۳۰/۹ درصد شغل خود را اظهار نکرده‌اند (جدول شماره ۳).

میانگین میزان درآمد ماهانه خانوار یک میلیون و ۷۶ هزار تومان بوده است. با توجه به جدول شماره ۴، مشاهده می‌کنیم که میزان درآمد ۳۹/۷ درصد پاسخگویان زیر یک میلیون تومان، ۴۵/۶ درصد بین یک تا ۳ میلیون تومان، ۱۳/۲ درصد بین ۳/۱ تا ۶ میلیون تومان و ۱/۵ درصد بین ۶/۱ تا ۱۲ میلیون تومان درآمد داشته‌اند.

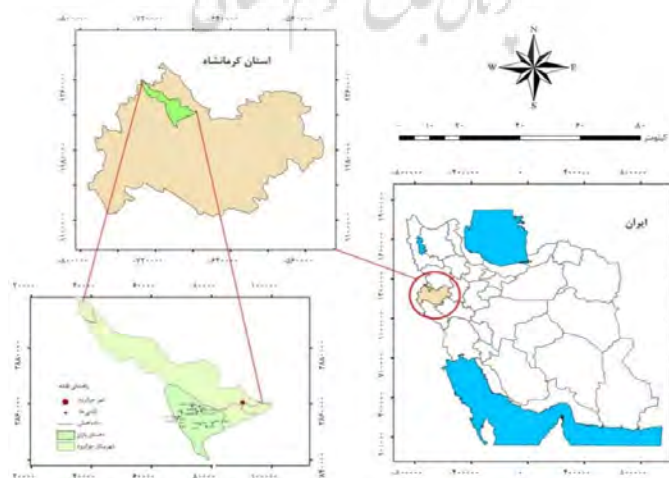
یافته‌های تحلیلی

هدف این مرحله سنجش محیط داخلی و خارجی دهستان بازان جهت شناسایی نقاط قوت و ضعف و فرصت و تهدید است که منطقه مورد مطالعه در ارتباط با توسعه پایدار با آن مواجه است. بنابراین بر اساس مطالعات انجام‌شده، بررسی محیط پیرامون و در غالب ابعاد توسعه پایدار دهستان بازان (عوامل اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، زیست‌محیطی) مورد توجه و بررسی قرار گرفته است.

ماتریس مدل (SWOT)^۸: ماتریس تحلیلی مدل (SWOT)، یک ابزار مهم پشتیبان تصمیم‌گیری است. در تجزیه و تحلیل مدل (SWOT) عوامل داخلی و خارجی به چهار دسته: قوت^۹، ضعف^{۱۰}، فرصت‌ها^{۱۱} و تهدید^{۱۲} گروه‌بندی می‌شوند. هدف از استفاده مدل

8. Strengths, Weakness, Opportunities, Threats (SWOT)
9. Strength
10. Weakness
11. Opportunity
12. Threat

13. QSPM

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

تصویر ۳. موقعیت جغرافیایی دهستان بازان. منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹

جدول ۳. توزیع فراوانی پاسخگویان بر اساس وضعیت شغلی در دهستان بازان.

ردیف	شغل	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
۱	کشاورز	۷	۱۰/۳	۱۰/۳
۲	دامدار	۱۱	۱۶/۲	۲۶/۵
۳	باغدار	۴	۵/۹	۳۲/۴
۴	هم کشاورز و هم دامدار	۳	۴/۴	۳۶/۸
۵	آزاد	۸	۱۱/۸	۴۸/۵
۶	خدماتی	۶	۸/۸	۵۷/۴
۷	دولتی	۸	۱۱/۸	۶۹/۱
۸	اظهاری نشده	۲۱	۳۰/۹	۱۰۰/۰
	کل	۶۸	۱۰۰	

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

جدول ۴. توزیع فراوانی پاسخگویان بر اساس وضعیت درآمد.

زیر یک میلیون تومان	۳ تا ۱/۱ میلیون تومان	۶-۳/۱ میلیون تومان	۱۲-۶/۱ میلیون تومان
۲۷	۳۱	۹	۱
۳۹/۷	۴۵/۶	۱۳/۲	۱/۵
فراوانی			
درصد			

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

جدول ۵. رتبه‌بندی نقاط قوت.

		نقاط قوت (S)			ضریب اهمیت	میانگین	امتیاز موزون
اقتصادی	S1	کشت زعفران	۹	۴	۰/۲		
	S2	واحدهای بلوک‌زنی	۷	۴	۰/۲		
	S3	وجود باغات	۶	۳/۵	۱		
	S4	محصولات جالبی	۵	۲/۶۴	۰/۱		
	S5	وجود آثار تاریخی و مذهبی	۳	۲/۵۴	۰/۰۴		
اجتماعی	S6	از نظر قومیت و عشیره همگنی وجود دارد.	۴	۴/۰۰	۰/۰۹		
	S7	مشارکت در فعالیت‌های عمرانی روستا	۴	۲/۷۵	۰/۰۶		
	S8	همکاری مردم با شورای اسلامی روستا	۸	۲/۹۹	۰/۱۳		
	S9	مشارکت مردم در صورت بروز هرگونه مخاطرات محیطی	۶	۲/۹۷	۰/۱۰		
	S10	همکاری مردم با دهیاران	۳	۲/۹۳	۰/۰۵		
	S11	حضور مردم روستا در جلسات مربوط به امورات روستایی	۵	۴/۲۸	۰/۱۲		
	S12	رضایت از فعالیت‌های دهیار	۷	۳/۶۹	۰/۱۵		
	S13	مقبولیت دهیار در میان مردم روستا	۴	۲/۹۰	۰/۰۷		
	S14	اعتماد به مدیران روستایی از جمله دهیاران و شورای روستا	۵	۳/۴۶	۰/۱۰		
	S15	اعتماد به ریش‌سفیدان و معتمدین در حل اختلافات روستا	۵	۳/۸۲	۰/۱۱		

اقتصادی

اجتماعی

ادامه جدول ۵. رتبه‌بندی نقاط قوت.

امتیاز موزون	میانگین	ضریب اهمیت	نقاط قوت (S)	
۰/۰۴	۳/۲۱	۲	S16 مطلوب بودن وسایل نقلیه عمومی روستا برای رفت‌وآمد به شهر	کالای
۰/۱۰	۳/۴۶	۵	S17 مناسب بودن کیفیت معابر روستا	
۰/۰۷	۳/۲۴	۴	S18 مناسب بودن سیستم روشنایی معابر اصلی و فرعی	
۰/۰۹	۲/۶۳	۶	S19 دفع آب‌های سطحی روستا در سطح مناسبی قرار دارد	
۰/۱۰	۳/۴۱	۵	S20 ایمن بودن واحدهای مسکونی روستا در برابر زلزله	
۰/۰۷	۳/۲۶	۴	S21 مناسب بودن مقاومت و کیفیت مصالح به کار رفته جهت ساخت خانه‌های روستا	
۰/۰۲	۳/۵۶	۱	S22 ایمن بودن واحدهای مسکونی روستا در برابر سیل	
۰/۱۲	۳/۵۰	۶	S23 پایین بودن اتلاف و آلودگی منابع آب	زیست‌محیطی
۰/۰۲	۳/۱۲	۱	S24 مناسب بودن کیفیت آب آشامیدنی	
۰/۰۸	۱/۹۳	۷	S25 کم بودن آلودگی هوا (گردوغبار فصلی)	
۲/۲۷	۸۱/۷۶	۱۲۲	کل	

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

جدول ۶. رتبه‌بندی نقاط ضعف.

امتیاز موزون	میانگین	ضریب اهمیت	نقاط ضعف	
۰/۱۶۴	۳/۴۱	۹	w1 در روستای موردنظر کشت محصولات زراعی به صورت دیم انجام می‌شود	
۰/۲۱۸	۴/۰۷	۹	w2 راکد ماندن فعالیت‌های کشاورزی و بهره‌برداری نامناسب از آب و زمین کشاورزی	
۰/۰۲۰	۱/۱۶	۳	w3 نوع دامداری روستای موردنظر به صورت خرد است	
۰/۰۱۴	۱/۰۰	۲	w4 حجم کار بیشتر روستاییان در زمینه مشاغل دامداری و زراعت است	
۰/۰۱۴	۱/۰۰	۲	w5 کارگاه بسته‌بندی انواع مواد غذایی از محصولات کشاورزی (سستی - صنعتی) و گیاهان دارویی در روستاها وجود ندارد	
۰/۰۴۲	۱/۶۵	۵	w6 مردم محلی در فعالیت‌های کول بری مشارکت دارند	
۰/۱۱۷	۲/۸۵	۷	w7 آلودگی زباله و نبود سیستم دفع زباله در روستاهای دهستان بازان	
۰/۱۱۰	۲/۷۶	۷	w8 رواناب و فاضلاب جوی‌ها کنترل نشده است	
۰/۰۵۸	۱/۹۰	۵	w9 در روستاهای دهستان بازان کمبود شدید آب وجود دارد	
۰/۰۴۸	۱/۷۶	۵	w10 درآمد ماهیانه روستاییان در سطح پایینی قرار دارد	
۰/۸۰	۲۱/۵۶	۵۵	کل	

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

بیشتر روستاییان در زمینه مشاغل دامداری و زراعت است.» با امتیاز نهایی ۰/۰۱۴، به عنوان کم‌اهمیت‌ترین نقطه ضعف در روستاهای دهستان بازان مطرح است.

آزمون فریدمن برای اولویت‌بندی فرصت‌ها با سطح معناداری ۰/۰۰۱ به دست آمده است که کوچک‌تر از ۰/۰۵ است لذا تفاوت معناداری در اولویت‌بندی فرصت‌ها وجود دارد ($P < 0/005$). بر مبنای اهمیت هر کدام بر اساس روش تخصیص نقطه‌ای، وزنی از یک تا صفر داده شده است. بر اساس نتایج به دست آمده، O1 یعنی

آزمون فریدمن برای اولویت‌بندی فرصت‌ها با سطح معناداری ۰/۰۰۱ به دست آمده است که کوچک‌تر از ۰/۰۵ است لذا تفاوت معناداری در اولویت‌بندی فرصت‌ها وجود دارد ($P < 0/005$) (جدول شماره ۷). بر مبنای اهمیت هر کدام بر اساس روش تخصیص نقطه‌ای، وزنی از یک تا صفر داده شده است. بر اساس نتایج به دست آمده، w2 یعنی «راکد ماندن فعالیت‌های کشاورزی و بهره‌برداری نامناسب از آب و زمین کشاورزی»، با امتیاز نهایی ۰/۲۱۸، به عنوان مهم‌ترین نقطه ضعف و w4 یعنی «حجم کار

شماره ۸ نشان می‌دهد که تعداد ۱۱ فرصت در برابر ۷ تهدید وجود دارد. مجموع امتیاز نهایی فرصت‌ها نیز ۱/۹۴ به‌دست‌آمده است که کمی بیش از تهدیدها با ۱/۳۷ است.

- تطبیق و تعیین استراتژی‌ها

در این مرحله راهبردها در چهار گروه از راهبردهای بازنگری-محافظه کارانه (WO)، تدافعی (WT)، تهاجمی (SO)، تنوع-رقابتی (ST)، بر طبق جداول شماره ۹، ۱۰، ۱۱ و ۱۲ تدوین می‌شوند.

تشکیل ماتریس داخلی و خارجی و ایجاد اولویت‌های اجرایی

با توجه به امتیاز نهایی در ماتریس ارزیابی عوامل داخلی ۱/۴۷ و در ماتریس ارزیابی عوامل خارجی ۰/۵۷ استراتژی منتخب در سلول (چهارم) نمودار قرار گرفته و ماتریس «راهبردهای تهاجمی» را مشخص می‌کند (تصویر شماره ۴). درواقع الگوی مناسب توانمندسازی جوامع محلی دهستان بازان به‌رغم وجود تهدیدها و ضعف‌های متعدد دارای نقاط قوت و فرصت‌های نسبتاً زیادی است.

«امکان کشت زعفران»، با امتیاز نهایی ۰/۲۶، به‌عنوان مهم‌ترین فرصت و O10 یعنی «روستای موردنظر در مسیر فعالیت‌های پیله‌وری قرار دارد»، با امتیاز نهایی ۰/۱۲، به‌عنوان کم‌اهمیت‌ترین فرصت در روستاهای دهستان بازان مطرح است.

آزمون فریدمن برای اولویت‌بندی تهدیدها با سطح معناداری ۰/۰۰۱ به دست آمده است که کوچک‌تر از ۰/۰۵ است لذا تفاوت معناداری در اولویت‌بندی تهدیدها وجود دارد ($P < 0/005$). بر مبنای اهمیت هر کدام بر اساس روش تخصیص نقطه‌ای، وزنی از یک تا صفر داده شده است. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده، T1 یعنی «بروز بحران‌های زیست‌محیطی (خشکسالی و غیره) و به‌تبع آن ضعف اقتصاد روستایی» با امتیاز نهایی ۰/۲۴، به‌عنوان مهم‌ترین تهدید و T6 یعنی «خطر تخلیه جمعیتی روستاها»، با امتیاز نهایی ۰/۱۴، به‌عنوان کم‌اهمیت‌ترین تهدید در روستاهای دهستان بازان مطرح است. از آنجا که مجموع امتیاز نهایی نقاط قوت ۲/۲۷ بیشتر از مجموع امتیاز نهایی نقاط ضعف با امتیاز ۰/۸۰ بوده است می‌توان گفت نقاط قوت نسبتاً مناسبی پیش روی توانمندسازی جوامع محلی روستاهای دهستان بازان وجود دارد. در زمینه عوامل خارجی نیز نتایج به‌دست‌آمده از جدول

جدول ۷. رتبه‌بندی فرصت‌ها.

فرصت‌ها	ضریب اهمیت	میانگین	امتیاز موزون
O1 امکان کشت زعفران	۹	۴/۰۰	۰/۲۶
O2 صنایع دستی (قالی‌بافی، گیوه‌بافی و لباس‌های محلی) از فرصت‌های فعالیت‌های اشتغال‌زایی زنان در دهستان بازان است	۹	۳/۶۷	۰/۲۴
O3 صنایع تولیدی مانند تولید نان‌های محلی، و فروش به بازار محلی از فرصت‌های فعالیت‌های اشتغال‌زایی زنان در دهستان بازان است	۹	۲/۴۵	۰/۱۶
O4 قاب‌سازی، تابلوساز تزئینی و کار روی شیشه از فرصت‌های فعالیت‌های اشتغال‌زایی زنان در این دهستان است	۸	۲/۹۳	۰/۱۷
O5 تهیه و بسته‌بندی بنر محصولات و فرآوری محصول بادام، انار، گردو (خشک‌کردن و بسته‌بندی) از فرصت‌های فعالیت‌های اشتغال‌زایی زنان در دهستان بازان است	۸	۲/۷۷	۰/۱۶
O6 پرورش قارچ، ماکیان، زنبورداری، یکی از فرصت‌های فعالیت‌های اشتغال‌زایی مردان در دهستان بازان است	۸	۲/۹۹	۰/۱۷
O7 صنایع مرتبط با خانه‌سازی (تیرچه و بلوک) از فرصت‌های فعالیت‌های اشتغال‌زایی مردان در این دهستان است	۸	۳/۰۰	۰/۱۸
O8 فعالیت‌های خدماتی (خیاطی، تعمیر موبایل، آرایشگری) از فرصت‌های فعالیت‌های اشتغال‌زایی مردان در دهستان بازان است	۷	۲/۵۰	۰/۱۳
O9 فعالیت‌های بسته‌بندی و درجه‌بندی محصولات زراعی، باغی از فرصت‌های فعالیت‌های اشتغال‌زایی مردان در این دهستان است	۷	۲/۵۰	۰/۱۳
O10 روستای موردنظر در مسیر فعالیت‌های پیله‌وری قرار دارد	۶	۲/۶۷	۰/۱۲
O11 وجود آثار تاریخی و مذهبی در دهستان بازان بستر فعالیت‌های اقتصادی گردشگری را به وجود آورده است	۸	۳/۸۸	۰/۲
کل	۸۷	۳۳/۳۶	۱/۹۴

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

جدول ۸. رتبه‌بندی تهدیدها.

رتبه‌بندی	تهدیدها	ضریب اهمیت	میانگین	امتیاز موزون
T1	ضعف حمایت‌های دولتی در بازاریابی تولیدات روستایی	۷	۳/۸۷	۰/۲۱
T2	ضعف و نبود حمایت‌های مالی دولت از زنان روستایی شاغل	۷	۳/۵۷	۰/۱۹
T3	ضعف و نبود حمایت‌های مالی دولت از مردان روستایی شاغل	۷	۳/۴۳	۰/۱۹
T4	بروز بحران‌های زیست‌محیطی (خشکسالی و غیره) و به تبع آن ضعف اقتصاد روستایی	۸	۳/۸۶	۰/۲۴
T5	نبود برنامه و سیاست مشخص برای تقویت اقتصاد روستایی و مهاجرت روستاییان به شهرها	۸	۳/۳۵	۰/۲۱
T6	خطر تخلیه جمعیتی روستاها	۶	۲/۹۹	۰/۱۴
T7	بی‌توجهی به صنایع روستایی و صنایع دستی	۷	۳/۶۵	۰/۲۰
	کل	۵۰	۳۴/۷۳۴	۱/۳۷

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

جدول ۹. راهبردهای تهاجمی (SO) توانمندسازی جوامع محلی دهستان بازان در راستای توسعه پایدار.

ردیف	استراتژی	فرمول	امتیاز
۱	حمایت از مشارکت روستاییان در فعالیت‌های کشت زعفران	S101	۰/۴۶۶
۲	حمایت از بنیه اقتصادی روستاییان در قالب تشکلهای و تعاونی‌های تولید	S702	۰/۳۹۸
۳	حمایت از مشارکت روستاییان در صنایع مرتبط با خانه‌سازی	S207	۰/۳۳۳
۴	استفاده از آثار تاریخی و مذهبی دهستان بازان در فعالیت‌های اقتصادی گردشگری	S501	۰/۲۷
۵	حمایت از مشارکت روستاییان در توسعه صنایع روستایی	S4020304050607	۱/۳۳

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

جدول ۱۰. راهبردهای رقابتی (ST) توانمندسازی جوامع محلی دهستان بازان در راستای توسعه پایدار.

ردیف	استراتژی	فرمول	امتیاز
۱	ایجاد زمینه‌های لازم برای مشارکت روستاییان در تولید خشکبار، کشت زعفران و بسته‌بندی محصولات کشاورزی	S1S3S25T1T2T3T4	۱/۲۲۶
۲	ایجاد زمینه‌های لازم برای مشارکت روستاییان در صنایع مرتبط با خانه‌سازی	S2T3T4	۰/۵۸۴
۳	حمایت از مشارکت روستاییان در بازاریابی تولیدات صنایع دستی	S4T5T7	۰/۵۴۱
۴	حمایت از مشارکت روستاییان در مقابله با بحران‌های زیست‌محیطی	S4T4	۰/۳۷۴

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

جدول ۱۱. راهبردهای محافظه‌کارانه (WO) توانمندسازی جوامع محلی دهستان بازان در راستای توسعه پایدار.

ردیف	استراتژی	فرمول	امتیاز
۱	ارائه وام‌های کم‌بهره و درازمدت در حمایت از کشت زعفران و بسته‌بندی محصولات کشاورزی	W202030405060709	۱/۵۴
۲	ایجاد بازارچه‌های مرزی	W6010	۰/۱۷
۳	کمک به ایجاد تشکلهای غیر کشاورزی و	W1W206040302	۱/۲۴
۴	تأسیس صندوق‌های حمایتی به منظور توسعه کارآفرینی	W10W60702	۰/۵۵

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

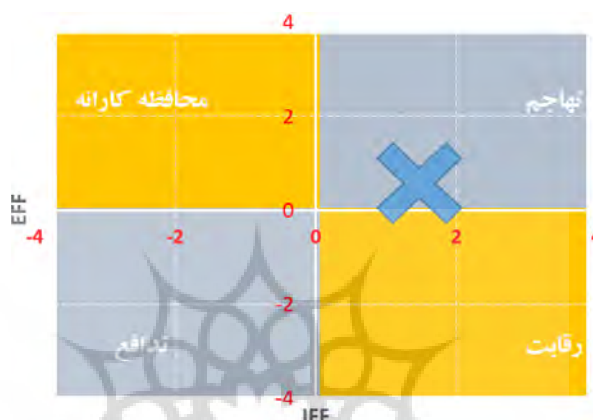
منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

جدول ۱۲. راهبردهای تدافعی (WT) توانمندسازی جوامع محلی دهستان بازان در راستای توسعه پایدار.

ردیف	استراتژی	فرمول	امتیاز
۱	اصلاح سیاست‌گذاری‌های اشتغال‌زایی و حمایتی مرتبط با نواحی روستایی دهستان بازان	W2T1T2T3T5T7	۱/۲۵
۲	حمایت دولت از بخش کشاورزی	W2T1T2T3T5T6W7	۱/۳۳
۳	استفاده از مشارکت روستاییان در زمینه صنایع روستایی	W5T7T5	-۰/۴۲
۴	توجه به مشکلات زیست‌محیطی روستاها	W7W8T4	-۰/۵۱

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

تصویر ۴. ماتریس ارزیابی عوامل. منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹

جدول ۱۳. ماتریس (SWOT) توانمندسازی جوامع محلی دهستان بازان در راستای توسعه پایدار.

جمع امتیاز وزن‌ها	جمع امتیاز	جمع ضریب اهمیت	
۲/۲۷	۸۷/۷۶	۱۲۲	S
۰/۸۰	۲۱/۵۶	۵۴/۹۹	W
۱/۹۵	۳۳/۳۶	۸۷	O
۱/۳۷	۲۴/۷۳۴	۵۰	T

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

می‌کنند که نشان‌دهنده جذابیت نسبی هر استراتژی هستند. امتیاز جذابیت با در نظر گرفتن هم‌زمان عوامل بحرانی و موفقیت و طرح این سؤال حاصل می‌شود که «آیا این عامل در انتخاب استراتژی مذکور اثر می‌گذارد؟» پاسخ‌داده‌شده اگر مثبت باشد، در یک کلاس‌بندی، بین عدم جذابیت تا بسیار جذاب از امتیاز ۱ تا ۴ قرار می‌گیرد. در مرحله پنجم جمع امتیازهای جذابیت را به دست آورده، این کار با ضرب امتیاز هر عامل در امتیاز جذابیت در هر ردیف حاصل می‌شود و نشان‌دهنده جذابیت نسبی آن استراتژی و امتیاز بالاتر به معنای جذابیت بیشتر آن استراتژی است. جدول شماره ۱۴، ماتریس ارزیابی راهبردهای تهاجمی توانمندسازی جوامع محلی دهستان بازان در راستای توسعه پایدار را نشان می‌دهد.

درباره استراتژی‌های مناسب و مقبول از طریق تجزیه و تحلیل علمی و قضاوت شهودی تصمیم‌گیری می‌شود و با استفاده از ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی (QSPM) امتیاز نهایی هر راهبرد مشخص می‌شود. روش کار به این صورت است که در مرحله اول فرصت‌ها و تهدیدات خارجی و قوت‌ها و ضعف‌های داخلی در ستون سمت راست QSPM فهرست شود. در مرحله دوم برای هر عامل بحرانی موفقیت (داخلی و خارجی)، امتیازی در نظر گرفته می‌شود. در مرحله سوم با در نظر گرفتن مرحله دوم فرموله کردن، یعنی مرحله تلفیق و ترکیب، استراتژی‌های شدنی و قابل اجرا در نظر گرفته می‌شود و آن‌ها را در ردیف بالای ماتریس QSPM قرار می‌دهند. در مرحله چهارم امتیازهای جذابیت AS تعیین می‌شود و آن‌ها را به صورت عددی تعریف

جدول ۱۴. ماتریس ارزیابی راهبردهای تهاجمی بر اساس روش کمی استراتژیک (QSPM).

حمایت از مشارکت روستاییان در مقابله با بحران‌های زیست‌محیطی		۰/۶	۰/۸	۱/۰	۱/۰	۱/۱	۰/۶	۰/۶	۱/۰	۱/۲		
ایجاد زمینه‌های لازم برای مشارکت روستاییان در بازاریابی تولیدات صنایع دستی		TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	وزن
ایجاد زمینه‌های لازم برای مشارکت روستاییان در بازاریابی تولیدات صنایع دستی		نقاط قوت Strength										
حمایت از مشارکت روستاییان در مقابله با بحران‌های زیست‌محیطی	کشت زعفران	S1	۱	۰/۳	۳/۰۰	۰/۹	۱/۰۰	۰/۳	۱/۰۰	۰/۳	۱/۰۰	۰/۳
	در روستای مورد نظر از نظر قومیت و عشیره همگنی وجود دارد	S2	۲	۰/۱	۱/۰۰	۰/۱	۳/۰۰	۰/۳	۱/۰۰	۰/۱	۱/۰۰	۰/۱
	خانوارهای روستایی در فعالیت‌های عمرانی روستا مشارکت دارند	S3	۳	۰/۱	۳/۰۰	۰/۳	۱/۰۰	۰/۱	۱/۰۰	۰/۳	۱/۰۰	۰/۱
	مردم با شوراها و دهیاری‌های روستا همکاری دارند	S4		۰/۳	۱/۰۰	۰/۳	۳/۰۰	۰/۳	۱/۰۰	۰/۳	۱/۰۰	۰/۳
	در صورت بروز هرگونه مخاطرات محیطی مشارکت روستایی وجود دارد	S5	۵	۰/۳	۳/۰۰	۰/۳	۱/۰۰	۰/۳	۱/۰۰	۰/۳	۱/۰۰	۰/۳
	مردم با شورای اسلامی روستا و دهیاران همکاری می‌کنند	S6	۶	۰/۱	۱/۰۰	۰/۱	۳/۰۰	۰/۳	۱/۰۰	۰/۱	۱/۰۰	۰/۱
		نقاط ضعف Weaknesse										
ایجاد زمینه‌های لازم برای مشارکت روستاییان در بازاریابی تولیدات صنایع دستی	در روستای مورد نظر کشت محصولات زراعی به صورت دیم انجام می‌شود	W1	۱	۰/۳	۱/۰۰	۰/۳	۳/۰۰	۰/۳	۱/۰۰	۰/۳	۱/۰۰	۰/۳
	راکد ماندن فعالیت‌های کشاورزی و بهره‌برداری نامناسب از آب و زمین کشاورزی	W2	۲	۰/۳	۱/۰۰	۰/۳	۳/۰۰	۰/۳	۱/۰۰	۰/۳	۱/۰۰	۰/۳
	نوع دامداری روستای مورد نظر به صورت خرد است.	W3	۳	۰/۱	۱/۰۰	۰/۱	۳/۰۰	۰/۳	۱/۰۰	۰/۱	۱/۰۰	۰/۱
	حجم کار بیشتر روستاییان در زمینه مشاغل دامداری و زراعت است.	W4	۴	۰/۱	۱/۰۰	۰/۱	۳/۰۰	۰/۳	۱/۰۰	۰/۱	۱/۰۰	۰/۱
	کارگاه بسته‌بندی انواع مواد غذایی از محصولات کشاورزی (استی - صنعتی) و گیاهان دارویی در روستاها وجود ندارد	W5	۵	۰/۱	۱/۰۰	۰/۱	۳/۰۰	۰/۳	۱/۰۰	۰/۱	۱/۰۰	۰/۱
	مردم محلی در فعالیت‌های کول‌بری مشارکت دارند	W6	۶	۰/۱	۱/۰۰	۰/۱	۳/۰۰	۰/۳	۱/۰۰	۰/۱	۱/۰۰	۰/۱
	آلودگی زباله و نبود سیستم دفع زباله در روستاهای دهستان بازان	W7	۷	۰/۲	۲/۰۰	۰/۵	۳/۰۰	۰/۲	۲/۰۰	۰/۵	۳/۰۰	۰/۵

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

(جدول شماره ۱۳) می‌توان گفت نقاط قوت نسبتاً مناسبی پیش روی توانمندسازی جوامع محلی روستاهای دهستان بازان وجود دارد. در زمینه عوامل خارجی نیز نتایج به‌دست‌آمده نشان داد که تعداد ۱۱ فرصت در برابر ۷ تهدید وجود دارد. مجموع امتیاز نهایی فرصت‌ها نیز ۱/۹۴ به‌دست‌آمده است که کمی بیش از تهدیدها با ۱/۳۷ است (جدول شماره ۱۳).

یکی از راهبردهای مطرح‌شده با توجه به نقاط ضعف و قوت دهستان بازان ایجاد زمینه‌های لازم برای مشارکت روستاییان در کشت زعفران بوده است در تبیین این نتیجه می‌توان گفت زعفران به علت نداشتن مخارج کاشت و نیاز کم‌آبی مهم‌ترین عامل گسترش و توسعه این گیاه در دهستان بازان است و نکته قابل تأمل اینکه این گیاه زمانی به آب نیاز دارد که سایر گیاهان زراعی نیاز به آب نداشته و یا اینکه کمتر به آبیاری نیاز دارند و در زمین‌های دیم هم قابل کشت است

از طرفی راهبردهای استفاده از آثار تاریخی و مذهبی دهستان بازان در فعالیت‌های اقتصادی گردشگری و ایجاد زمینه‌های لازم برای مشارکت روستاییان در بسته‌بندی محصولات کشاورزی و بازاریابی این محصولات بر اساس ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی (QSPM) امتیازهای ۱/۱۳ و ۱/۰۳ را کسب کردند این نتیجه با نتایج پژوهش کاستلانو^{۱۴} و همکاران (۲۰۲۰)، گری بوسورث^{۱۵} و همکاران (۲۰۲۰) همسو است که به بررسی نقش مشارکت جوامع محلی در توسعه نواحی روستایی پرداخته است، نتایج پژوهش آن‌ها نیز نشان داد که تعاونی‌های تولید برای بهره‌وری بیشتر از سرمایه‌های انسانی، باید از نظر اقتصادی حمایت شوند. فراهم نمودن زمینه‌های تشویق و ترغیب روستاییان به کشت محصولات که نیاز به آب کم دارد و همچنین توجه به گردشگری مذهبی و صنایع بسته‌بندی محصولات کشاورزی، موجب ایجاد اشتغال برای جمعیت بیکار روستایی در مجاورت محل زندگی آن‌ها می‌شود. اشتغال مانع از ایجاد مشکلات ثانویه‌ای همچون مسائل مربوط به مسکن و بهداشت و درمان و امثال آن‌ها به دلیل جابجایی نیروی کار روستایی و مهاجرت آن‌ها به شهرها می‌شود.

تشکر و قدردانی

مقاله مستخرج از پایان‌نامه است. بدین وسیله از همکاری استانداری کرمانشاه، فرمانداری شهرستان جواهرود و اهالی روستاهای شهرستان جواهرود صمیمانه تشکر می‌کنیم. این مقاله حامی مالی نداشته است.

بر اساس تجزیه و تحلیل‌های انجام‌شده استراتژی‌های ارائه‌شده در ۹ مورد در جدول شماره ۱۴ گنجانده شده است. در این ماتریس اولویت اول، «ایجاد زمینه‌های لازم برای مشارکت روستاییان در کشت زعفران» است که بر اساس QSPM بالاترین امتیاز، یعنی ۱/۲۴ را کسب کرده است. راهبرد دوم «استفاده از آثار تاریخی و مذهبی دهستان بازان در فعالیت‌های اقتصادی گردشگری» است که امتیاز ۱/۱۳ و راهبرد سوم «حمایت از بنیه اقتصادی روستاییان در قالب تشکلهای و تعاونی‌های تولید و ایجاد زمینه‌های لازم برای مشارکت روستاییان در بسته‌بندی محصولات کشاورزی» امتیاز ۱/۰۳ را کسب کرده است.

بحث و نتیجه‌گیری

در این پژوهش به شناسایی و اولویت‌بندی توانمندسازی دهستان بازان در چهارچوب توسعه پایدار پرداخته شده است، بیشتر پژوهش‌های انجام‌شده در بحث تدوین راهبردهای توانمندسازی تأکید زیادی بر توانمندسازی زنان داشته است و کمتر پژوهشی به توانمندسازی جوامع محلی و توانمندسازی آنان با توجه به مؤلفه‌های توسعه پایدار پرداخته است. در این پژوهش علاوه بر ارائه راهبردهایی نظیر تولیدات صنایع دستی به بازاریابی نیز توجه شده است. همچنین منطقه مورد مطالعه به‌صورت جزئی‌تری انتخاب شده است و پژوهش در سطح دهستان انجام شده است. با استفاده از مدل (SWOT) نقاط قوت و ضعف و فرصت و تهدید محیط پیرامون دهستان بازان در غالب ابعاد توسعه پایدار (عوامل اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، زیست‌محیطی) مورد توجه و بررسی قرار گرفته است، نتایج به‌دست‌آمده نشان داده است که کشت زعفران و وجود واحدهای بلوک‌زنی با امتیاز ۰/۲، به‌عنوان مهم‌ترین نقطه قوت و راکد ماندن فعالیت‌های کشاورزی و بهره‌برداری نامناسب از آب و زمین کشاورزی، با امتیاز ۰/۲۱۸، به‌عنوان مهم‌ترین نقطه ضعف و امکان کشت زعفران و وجود آثار تاریخی و مذهبی به‌عنوان بستر فعالیت‌های اقتصادی گردشگری با امتیاز ۰/۲۶، به‌عنوان مهم‌ترین فرصت شناخته شده است. این نتیجه هم‌راستا با پژوهش مرادی مسیحی و قاسمی (۲۰۱۴) است. با توجه به نتایج پژوهش آن‌ها، عدم شناخت کافی از مفهوم و کارکردهای گردشگری روستایی در روستاها، ایجاد آگاهی برای جامعه روستایی مبتنی بر قابلیت گردشگری روستایی، برای تبدیل شدن به موقعیت شغلی مکمل، از اولین گام‌های توسعه گردشگری پایدار و موفق برای جامعه میزبان و ساکنان است و بروز بحران‌های زیست‌محیطی (خشکسالی و غیره) و به‌تبع آن ضعف اقتصاد روستایی با امتیاز نهایی ۰/۲۴، به‌عنوان مهم‌ترین تهدید روستاهای دهستان بازان ارائه شده است این نتیجه با پژوهش ریاحی و پاشازاده (۲۰۱۴) که به بررسی اثرات خشکسالی بر توسعه روستایی پرداختند هم سو است، از آنجاکه مجموع امتیاز نهایی نقاط قوت ۲/۲۷ بیشتر از مجموع امتیاز نهایی نقاط ضعف با امتیاز ۰/۸۰ بوده است

14. Castellano
15. Gary Bosworth

References

- Beiranvandzadeh, M., Sohani, N., Fallahi, M., Alizadeh, S. D. (2018). Stability analysis of rural development in the province of Kermanshah. *J Geographical Sciences*. (29), 69-81.1049. http://geographic.sinaweb.net/article_669662.html
- Bosworth, G., Price, L., Hakulinen, V., Marango, S. (2020). Rural Social Innovation and Neo-endogenous Rural Development. In: Cejudo E., Navarro F. (eds) *Neoendogenous Development in European Rural Areas*. Springer Geography. Springer, Cham, 21-32.
- Bown, D. E., & Lawler, E. E. (1992). Empowerment of service work, what, why, how and when?, *sloan management review*, vol, 33, pp 31-39.
- Castellano-Álvarez, F.J., Durán-Sánchez, A., De La Cruz Del Río-Rama, M., Álvarez-García, J. (2020). Innovation and Entrepreneurship as Tools for Rural Development: Case Study Region of Vera, Extremadura, Spain. In: Ratten V. (eds) *Entrepreneurship and the Community*. Contributions to Management Science. Springer, Cham, 125-140.
- Conger, J., Rabindra, & Kanungo, N. H. (1998). The empowerment process, theory and practice, *academin and management review*, Vol 13, No 3, pp 41-47.
- <http://www.ostan-ks.ir/>
- Kenneth, T. V., & Velthouse, B. N. (1990). cognitive element of empowerment, An interpretive model of Intrinsic task motivation, the academy of management journal, Vol. 15, No. 4, pp. 666-681.
- Moradi Masihi, V., Qasemi, A. (2014). The role of tourism in the economic development of rural settlements in Behshahr, 3(2), 105-124.
- Pourtaheri, M., Mohammadi, N., R.Eftekhari, A. (2014). The evaluation and assessment of deprivation level in rural areas Case: central part of Javanrood. *Space Economics and Rural Development*. 3 (9) :17-40 <http://serd.khu.ac.ir/article-1-2149-fa.html>
- Pretorius, R., Nicolau, M. (2020). Empowering Communities to Drive Sustainable Development: Reflections on Experiences from Rural South Africa. In: Leal Filho W., Tortato U., Frankenberger F. (eds) *Universities and Sustainable Communities: Meeting the Goals of the Agenda 2030*. World Sustainability Series. Springer, Cham
- Riahi, W., & Pashazadeh, A. (2014). Economic and social effects of drought on rural areas of Garmsi city (Case study: Azadloo village). *Human Settlement Planning Studies (Geographical Landscape)*, 8 (25), 17-37.
- Seidaiy, S. E., Jamini D., Jamshidi A., Jamshidi, M. (2015). Analysis of the Performance of Rural New Managers (RNM) Towards Sustainable Rural Development (Case Study: Uramanat Region, Kermanshah Province), *Spatial Planning*, 4(4), 1-24. https://sppl.ui.ac.ir/article_16011.html
- Shoell, W. J., Dessler, G., & Reinecke, J. (1993). *introduction to business*, USA, allyn & Becon.
- Spritzer, G. M. (2005). Psychological empowerment in the work place, dimension, measurement and validation, the academy of management journal, vol. 38, No. 5, pp. 1442-65.
- Torre, A., Wallet, F. (2016). *Regional Development in Rural Areas. Analytical tools and Public policies*, Springer Briefs in Regional Science, Springer
- Unesco. (2008). *Education for sustainable development: Using the UNESCO framework framework to embed ESD*, pp3-4
- Yousefi Sadat, M. (2014). *A guide to rural community empowerment Model*, Tehran: Ministry of Health, Treatment and Medical Education, Deputy Minister of Health.

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی